

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Ökad attraktionskraft för kunskapsnationen Sverige (SOU 2018-78)

Utbildningsdepartementet har anmodat Umeå universitet att yttra sig över rubricerade slutbetänkande i Internationaliseringsutredningen. Rektor har fastställt yttrandet. I beredningen av yttrandet har universitetsledning, universitetsförvaltning, fakulteter, studentkårer samt fackliga huvudorganisationer vid universitetet inbjudits att lämna synpunkter på slutbetänkandet.

Kort sammanfattning

Umeå universitet har tagit del av det statliga betänkandet *Ökad attraktionskraft för kunskapsnationen Sverige* (SOU 2018:78) och ser positivt på många av dess förslag och rekommendationer som syftar till att öka attraktionskraften av svensk högre utbildning. Ambitionerna att växa som kunskapsnationer finns hos många länder globalt. Som betänkandet påpekar riskerar en passivitet i dessa frågor att lämna svenska universitet och högskolor, och på sikt, kunskapsnationen Sverige, i ett sämre läge än lärosäten i andra länder. Det är viktigt att betona att syftet med internationalisering är att den bör bidra till ökad kvalitet och hållbarhet. Dessutom bör ambitionen med lärosätenas internationaliseringsarbete vara att satsa på sådan internationalisering som kan förväntas ha positiva effekter för verksamheten, direkt såväl som indirekt. Att öka internationaliseringen för dess egen skull saknar värde.

Övergripande synpunkter

Utredningen föreslår i sitt del- och slutbetänkande många och omfattande författningsförslag samt rekommendationer för hur Sverige kan stärkas som kunskapsnation. Umeå universitet välkomnar speciellt förslagen som syftar till ökad samverkan mellan myndigheterna, ökad samverkan med näringslivet, främjande av studentinflytande, och undanröjandet av de byråkratiska hinder som internationella studenter, doktorander och forskare bemöts av.

Utifrån ett kompetensförsörjningsperspektiv välkomnas de migrationspolitiska förbättringar som föreslås i utredningen. Vi delar utredningens uppfattning, att när det gäller Sveriges attraktivitet som destination för studenter och forskare är migrationsprocessen en av de viktigaste.

Syftet med utredningen är att identifiera åtgärder för att sprida djupare kunskaper om svensk högskoleutbildning och forskning på en internationell marknad. Detta är en viktig kvalitetsfråga, men kan också vara ett viktigt led i diskussioner om hållbar utveckling. En mycket central fråga är hur man kan underlätta för inresande studenter från tredjeland att börja på en utbildning i Sverige, och det är viktigt att hanteringen av nödvändig administration kring detta blir rättssäker.

Utredningens förslag att genom förändringar i infrastruktur, marknadsföring och migrationspolitiska frågor underlätta för svensk högskoleutbildning och forskning att verka internationellt är lovvärda, även om finansieringsfrågan till viss del är oklar.

UMEÅ UNIVERSITET

Den internationella rörligheten för akademiker och studenter är konstaterat låg i Sverige. Som utredningen finner är det önskvärt att flera svenska forskare och studenter skaffar sig utlands-erfarenhet.

Kommentarer och ändringsförslag

Kapitel 3 - Kännedomen om Sverige som kunskapsnation och kunskap om omvärlden

Umeå universitet stödjer i huvudsak förslagen i kapitlet.

Umeå universitet instämmer i förslaget att det behövs en nationell instans som ansvarar för att ha kunskap kring omvärlden och som följer förändringar över tid i syfte att möjliggöra internationalisering av högskolor och universitet. Vi anser att det är viktigt att betona att, utifrån den samlade kompetensen hos olika aktörer, det också bör tas fram en tydlig strategi och förslag till handlingsplan för en sådan instans.

Att ge Svenska Institutet en förstärkt roll att främja och marknadsföra Sverige som studiedestination är en bra åtgärd för att främja kvalificerade rekryteringar.

Förslaget om ett pilotprojekt gällande etableringen av utlandskontor är bra och Umeå universitet vill understryka vikten av att utnyttja redan befintliga strukturer i form av de innovations- och forskningskontor som finns idag. Det är av stor vikt att lärosätena blir delaktiga vid införande av pilotprojektet, såväl i den strategiska som i den operativa fasen. Redan i dag bedrivs ett omfattande samarbete mellan nordiska utländska beskickningar i många länder och det arbetet bör tas tillvara. Det finns dessutom gemensamma Nordic centers i Asien för utbildning och forskning. Eftersom Sverige av omvärlden ofta gärna förknippas med begreppet "Scandinavia" vore det sannolikt effektivt för Sverige att samverka än mer även med övriga nordiska länder om/när den föreslagna utlandsorganisationen skall utvecklas.

Utformningen av förslaget om en satsning på postdoktorsanställningar inom humaniora är problematiskt eftersom det är villkorat med ett i postdoktorssammanhang annorlunda uppdrag i form av svenskundervisning. Att som utredningen föreslår kombinera forskningstid med uppdrag som svensklektor ter sig som ett ogenomtänkt förslag. Villkoren för att arbeta som postdoktor i kombination med svensklektoruppdraget ger mindre tid för forskning än en ordinär postdoktorstjänst inom humaniora. Det är dessutom svårt att se hur man som disputerad i humaniora ses som självklart kompetent att undervisa i svenska språket och i svensk kultur.

Kapitel 4 - Samordning mellan myndigheter

Umeå universitet ser positivt på förslagen i kapitlet.

Universitetet ser positivt på förslaget om en bättre samordning av internationaliseringsfrågorna mellan berörda myndigheter, lärosäten och forsknings-finansiärer, dvs den plattform som förordas. Det är dock viktigt att klargöra vilket mandat den föreslagna plattformen kommer att ha och hur samordning ska uppnås då olika myndigheter har egna uppdrag och prioriteringar.

Kapitel 5 - Att komma som avgiftsskyldig student till svenska universitet och högskolor

Umeå universitet stödjer i huvudsak förslagen i kapitlet.

UMEÅ UNIVERSITET

Förenklingsregler och förfaranden inom området som underlättar för tredjelandsstudenter att komma till Sverige välkomnas och är av stor betydelse.

I rekryteringen av internationella avgiftsbetalande studenter föreligger två delvis motsatta ambitioner som båda berörs i delbetänkandet. Å ena sidan framhålls behovet av att främja och marknadsföra Sverige som studiedestination för att fler studenter från andra länder ska söka sig till Sverige. Å andra sidan noteras att en stor andel av de sökande idag bedöms vara obehöriga, och betänkandet efterfrågar åtgärder för att minska denna andel. Positiv marknadsföring torde locka såväl behöriga som obehöriga studenter att söka sig till Sverige, så frågan är hur andelen obehöriga ska kunna minska samtidigt som antalet sökande behöriga ökar. Vi utgår ifrån att de åtgärder som efterfrågas inte omfattar förändrade behörigheter, dvs att lärosätena skulle sänka behörighetskraven och anta fler studenter som saknar förutsättningar att klara studierna. Istället torde det handla om att i marknadsföringen vara ännu tydligare med vad som krävs. Därmed får presumtiva studenter en realistisk bild av vad som förväntas så att de som saknar nödvändiga förutsättningar avstår från att söka. Det är också viktigt att beakta att fler ansökningar också innebär fler behörighetsbedömningar, och att det därför är viktigt att det säkerställs att det finns tillräckliga resurser - på alla nödvändiga nivåer - för att detta ska kunna hanteras på ett rättssäkert sätt.

Umeå universitet välkomnar utredningens rekommendation om större ansvar för svenska lärosäten vad gäller utländska studenters kontakter med arbetsliv och omgivande samhälle. Ökad samverkan med näringslivet kommer även att öka Sveriges attraktionskraft bland meriterade studenter, och doktorander. Umeå universitet ifrågasätter dock den detaljnivå som utredningen landar i avseende former och aktiviteter för samverkan som lärosäten i partnerskap med arbetslivsföreträdare rekommenderas bedriva. Alternativt skulle det på ett tydligare sätt kunna uttryckas att uppräknade former och/eller aktiviteter endast är vägledande exempel. Utredningen förefaller underskatta betydelsen av språkkunskaper i svenska som förutsättning för lyckad föreslagen ökad samverkan mellan lärosätena och arbetsliv och omgivande samhälle för internationella studenter.

Kapitel 6 - Migrationsrättsliga aspekter

Umeå universitet välkomnar de åtgärder som utredningen föreslår och som syftar till snabbare handläggning av uppehållstillståndsansökningar och förbättrade villkor för utländska studenter och doktorander.

Genomförande av Student- och forskardirektivet har redan behandlat många av utmaningarna med en rad åtgärder (som föreslås träda i kraft 1 juli 2019), vilket universitetet ställer sig positiv till. Där vill vi särskilt framhålla förslaget att arbets- och uppehållstillstånd ska kunna beviljas för en längre tid än idag.

Umeå universitet är positiv till att frågorna rörande studieavsikt och generell hantering av arbets- och uppehållstillstånd utreds. Då Migrationsverket för tillfället bedriver ett pilotprojekt tillsammans med ett antal lärosäten, där man bland annat utreder lärosätenas möjlighet att själva utreda studieavsikt, ser vi gärna att resultatet av detta avvaktas och tas hänsyn till i den framtida hanteringen av frågan.

Umeå universitet ser positivt på att utredningen föreslår att lärosätena ska tillhandahålla automatiserad studieinformation som kan bekräfta för Migrationsverket att villkoren för en förlängning av uppehållstillstånd är uppfyllda. Fördelen vi ser med detta är att handläggningstiden förkortas vid förlängningsansökningar, då dokumentation inte längre manuellt behöver skickas in till Migrationsverket.

Umeå universitet välkomnar att Migrationsverket och lärosätena fördjupar sin dialog beträffande doktorander från tredjeländ för att åstadkomma smidigare processer för uppehållstillstånd.

UMEÅ UNIVERSITET

Kapitel 7 -Avgifter för studier

Umeå universitet delar utredningens bedömning om anmälningsavgiften samt principen om fullkostnadstäckning vid prissättning.

Universitetet stödjer förslaget om ökad transparens vid hantering av studieavgifter. Sektorn i stort vinner på att nå studenterna med budskapet att studieavgifter tas i syfte att täcka kostnader och inte för att vara vinstdrivande.

Förslagen som rör hantering av tredjelandsstudenter vid återbetalningar, utebliven betalning samt avstängning välkomnas.

Utredningen föreslår att tidpunkten för avgörande av studieavgiftsstatus slås fast vid utbildningsstart, och att kommande statusändringar inte tas i beaktande. Umeå universitet stödjer inte detta förslag då det finns en potentiell risk att förslaget skapar incitament som attraherar de tredjelandsstudenter som inte har studier som huvudsyfte. Förslaget innebär att lärosätena förlorar möjlighet att göra den bedömning om avgiftsskyldighet som görs idag, t.ex. den gällande praxis vid Umeå universitet att avgiftsskyldighet bedöms vid varje terminsstart. Utredningen har påpekat konsekvenserna men inte inlämnat någon djupare analys på omfattningen. Förslaget har ingen eller svag koppling till kvalitetsmål.

Kapitel 8 - Stipendier och annan finansiering av tredjelandsstudenter

Universitetet instämmer i utredningens bedömning att stipendier är avgörande för Sveriges möjligheter att attrahera meriterade tredjelandsstudenter som ofta har stora chanser att få bra erbjudanden från andra länder. Universitetet ser därför positivt på förslagen att mer än tredubbla det befintliga stipendieprogrammet. Förslagen att införa ett nytt program för flaggskeppsstipendier för särskilt meriterade tredjelandsstudenter, att öka antalet stipendier för studenter från biståndsländer samt att införa avdragsrätt för privat finansiering av stipendier välkomnas.

För flertalet studenter är levnadsomkostnaderna i Sverige väldigt höga så därför välkomnas också förslaget om att levnadsomkostnader kan ingå i Universitets- och högskolerådets stipendier. En sådan förändring kan bidra till att stärka Sveriges attraktionskraft som studienation.

Umeå universitet avstyrker med emfas förslaget att lärosätena ska kunna använda delar av takbeloppet för nedsättning av studieavgiften inom strategiska samarbeten. Det finns risker med att förslaget blir prejudicerande och att anslagen framledes kan allokeras om även till andra ändamål. Om staten önskar fler studieavgiftsbetalande studenter, är det bättre att öka anslag inom ramen för befintliga stipendieprogram.

Kapitel 9 Internationella studenters rättsliga ställning och möjlighet till inflytande

Umeå universitet instämmer i att rätten att påverka sin utbildningssituation är mycket viktig både för inhemska och inresande studenter. Det är även betydelsefullt för lärosätenas utveckling att inresande studenters perspektiv tas till vara. Universitetet delar utredningens synpunkter om att studentinflytande bör prioriteras och stödjer utredningens rekommendationer.

Kapitel 10 Beställd utbildning och uppdragsutbildning

Umeå universitet stöder utredningens förslag om att fastställa och tydliggöra regler för beställd utbildning och uppdragsutbildning.

Yttrandet har fastställts av rektor efter föredragning av enhetschef Ingrid Svensson.

Hans Adolfsson
Rektor

Expedieras till
Utbildningsdepartementet
Fakulteter
Ingrid Svensson